

УДК 378.4

ОЛЕНА АЛЕЙНІКОВА

ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України, м. Київ

СПЕЦИФІКА ПРОЕКТНОГО ПІДХОДУ РЕАЛІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧИХ ТА УПРАВЛІНСЬКИХ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ

Проаналізовано основні типи інновацій з метою визначення особливостей розробки і здійснення різних освітніх інноваційних проектів. Акцентовано увагу на позитивному впливі внутрішніх інновацій на процеси управління в освіті та розглянуто основні складові інноваційної діяльності. Надано характеристику виробничим та управлінським інноваціям освітнього процесу.

***Ключові слова:** інноваційні проекти, освітній процес, управління інноваціями, внутрішні інновації, продуктові освітні інновації, процесні освітні інновації*

Постановка проблеми. Останнім часом все більше уваги приділяється розвитку компетентнісного підходу до навчання студентів як нової форми підготовки спеціалістів різних галузей. Одним із перспективних способів нової форми підготовки може бути впровадження комплексного інноваційного проектування та напрямів навчання, тобто організація реальних комплексних інноваційних проектів для внутрішнього і зовнішнього проектування.

Компетентнісний підхід містить ключові елементи інновацій навчальних стандартів і являє собою один з головних принципів їх реалізації. Трансформація світової економіки та зміни економіки розвинених країн обумовлюють утворення нових методів навчання на прикладі інтегрованих комплексних інноваційних технологій та проектів. Такі розробки дозволяють формувати нові спеціальності і напрямки навчання, підсилюють креативність студентів та викладачів, що підтверджується розвитком їх мобільності, а також сприяють інтеграції у європейський ринок праці.

Аналіз останніх досліджень та публікацій визначає наявність моделей управління організаційними інтелектуальними активами, які були проаналізовані: В. Калюжним, С. Бушуєвим, К. Бредилле, П. Забліним та іншими видатними науковцями. Унікальні моделі і теорії інтелектуального капіталу відображені в працях дослідників і практиків: Г. Ципеса, О. Товби, І. Просвіриної. Визначено, що проект, складається з матеріальних активів та інтелектуального капіталу. Однак, залишаються поза увагою моделі, котрі пов'язані з інтелектуальними активами, що створюються під час реалізації проекту.

Метою статті є дослідження динаміки виробничих і управлінських інновацій освітнього процесу з одночасною орієнтацією як на освітні продукти, так і на освітні послуги для визначення відповідності завданням підвищення ефективності освітньої діяльності.

Результати дослідження. Розвиток перспективних технологій в усіх галузях економіки забезпечує досить розгалужена мережа наукових установ в Україні, до якої входять організації різних типів п'яти взаємопов'язаних секторів науки.

До першого сектору належить академічна наука, що включає заклади Національної академії наук України, Української академії аграрних наук, Академії медичних, педагогічних та правових наук України, а також галузевих академій: Української екологічної академії наук, Української академії архітектури, Академії інженерних наук України, Академії наук вищої школи України, Української академії економічної кібернетики, Міжнародної академії комп'ютерних наук та систем, Міжнародної академії біоенерготехнологій [1, с.128].

Другою сферою організації науки в Україні є галузева. Вона включає самостійні наукові організації, підпорядковані органам державного й галузевого управління та самостійні науково-дослідні інститути, конструкторські бюро, науково-виробничі об'єднання.

Наука третього сектору представлена вищими навчальними закладами, що виконують науково-технічні роботи на кафедрах, у лабораторіях, науково-дослідних частинах тощо.

Четвертий сектор включає як самостійні науково-дослідні підрозділи, що входять до складу виробничих об'єднань, так і конструкторські, технологічні й інші технічні служби, підрозділи у структурі підприємств, які не є юридичними особами.

Інтереси галузевої та освітньої науки переплітаються в позавідомчій науці (підприємницькому секторі). Цей сектор об'єднує недержавні наукові організації, створені останнім часом, як правило, у формі малих підприємств різноманітних організаційно-правових форм (інкубатори, технопарки, технополіси).

Бізнес-інкубатор займається розробкою незалежного господарського суб'єкта, тобто інкубатори націлені на «виращування» малих наукомістких підприємств. Технопарки представляють собою компактно розташовані комплекси, функціонування яких засновано на комерціалізації науково-технічної діяльності та прискоренні просування нововведень у сферу матеріального виробництва. Технополіси є спеціально створеними комплексами в одному регіоні біля центру наукових ідей – невеликого міста з розвиненою інфраструктурою. Вибір пріоритетної організаційно-правової форми залежить від стратегії розвитку сектора науки [1, с.129]. Отже, кожен із цих секторів науки спрямований на вирішення конкретних проблем, а цілі й завдання інноваційних проектів розрізняються залежно від приналежності наукової організації до певного ієрархічного рівня.

Інноваційні проекти перетворюють, модифікують, трансформують науково-технічні досягнення і для їх реалізації та втілення необхідно застосувувати творчий підхід і активність з урахуванням альтернативних варіантів вирішення. Розробка інноваційних проектів – це складна багатофакторна задача, яку можна вирішити тільки при комплексному підході інноваційної команди дослідників та проєктантів різних рівнів спеціалізації за фахом [2, с.65].

Із метою визначення особливостей розробки і здійснення різних інноваційних проектів виділяються і аналізуються основні типи інновацій. Принципово важливим є те, що різні типи інновацій вимагають специфічних підходів до управління інноваційними проєктами, відповідних структур інноваційної діяльності, її методів і стилів.

Як основні критерії, за якими вищелюють типи інновацій, необхідно відмітити наступні [3, с.106]:

- галузь господарства і сферу діяльності, в якій створюється і реалізується інновація;
- ступінь новизни, радикальності інновації;
- характер практичної діяльності, в якій використовується інновація;
- технологічні параметри інновації.

По-перше, виділяються інновації в різних галузях промисловості, сільському господарстві, різних областях соціальної сфери, культури, освіти.

Об'єкти інтелектуальної власності можуть використовуватися підприємствами й організаціями, приносити дохід. Вони включаються до складу нематеріальних активів. Таким чином, управління інноваціями – це невід'ємна частина проєкту, що повинна всебічно розглядатися. За наявністю внутрішніх інновацій проєкт містить те, що раніше не

виконувалося. При цьому внутрішні інновації позитивно впливають на основні процеси управління, що зустрічаються практично в кожному проекті [4, с.4]:

процеси управління змінами – визначення, узгодження, затвердження й прийняття до виконання коригувальних впливів і координація змін по всьому проекту;

процеси управління ресурсами – внесення змін до складу й призначенням ресурсів на роботи проекту;

процеси управління цілями – коректування цілей проекту за результатами процесів аналізу;

процеси управління якістю – розробка заходів щодо усунення причин незадовільного виконання.

Результатом інноваційної діяльності є конфіденційні знання, досвід, навички, що включають відомості технічного, економічного, адміністративного, фінансового й іншого характеру які набувають чинного характеру в проектах.

Інноваційна діяльність у сфері освіти має дві основні складові [3, с.106]:

розробка і реалізація інновацій в освітньому і виховному процесах, в їх організації і проведенні;

здійснення діяльності по втіленню в нових продуктах і послугах нових наукових знань, що отримані в процесі проведення наукових досліджень у сфері освіти.

Перша складова пов'язана із створенням і поширенням інновацій, що називаються освітніми. Друга – з розробкою і реалізацією інновацій у найрізноманітніших галузях народного господарства, оскільки спектр наукових досліджень, що проводяться у ВНЗ, дуже широкий і зачіпає практично усі галузі наукових знань.

Останнім часом в американських ВНЗ стали звертати увагу на результативність навчання. Якщо раніше престижні університети і навіть маленькі коледжі славилися науковими працями своїх професорів, а не якимись досягненнями у сфері викладання, то сьогодні багато що починає мінятися. В очах адміністрації ВНЗ наукові праці не втратили значущості, але якість і результативність викладання починають розглядатися з великою повагою. Це виражається в установі в багатьох університетах так званих «центрів для навчання і викладання», де проводяться спеціальні семінари з методики викладання і обговорюються питання, що стосуються організації роботи зі студентами. При цьому можна виділити шість тенденцій, що мають місце в багатьох американських ВНЗ [5, с.2]:

артикуляція конкретних учбових цілей для кожної учбової програми;

використання нових метафор для позначення суті освітнього процесу;

використання нових педагогічних технологій із метою активізації процесу навчання;

вживання нових студентоцентризованих стратегій: в центрі учбового процесу виявляється учень, а не викладач;

розробка нових підходів до складання курсів, аби процес навчання став значимим і трансформативним для студента;

оцінка результативності навчання з позиції відповідності конкретним учбовим цілям.

За ступенем новизни, радикальності виділяються базисні і покращуючі інновації. За характером практичної діяльності, в якій використовується інновація, в якості основних типів виокремлюють виробничі й управлінські інновації. За основними технологічними параметрами виділяються продуктові і процесні інновації.

Важливо відмітити, що на реалізацію базисних інновацій істотний стимулюючий вплив робить створення союзів, об'єднань організацій. Динаміка базисних і покращуючих інновацій в організації істотно залежить від місця, яке займає ця організація в структурі галузі та її ролі в ній. Технологічні лідери галузі або великі організації у своїй діяльності, як правило, роблять акцент на покращуючих інноваціях. Невеликі організації або галузеві аутсайтери часто прагнуть створювати радикально нові продукти і технології, тобто здійснювати радикальні інновації. Так, великі класичні університети часто орієнтуються на покращуючі освітні інновації, тоді як невеликі нові освітні установи іноді ініціюють радикальні освітні інновації.

Виробничі інновації утілюються в нових продуктах, послугах і технологіях виробничого процесу. Управлінські інновації – це те нове знання, що втілене в нових управлінських

технологіях, в нових адміністративних процесах і організаційних структурах. Як основні види виробничих освітніх інновацій необхідно відмітити педагогічні і технічні інновації учбового процесу [3, с.107]. Основними видами управлінських освітніх інновацій є організаційні й економічні інновації процесу освіти.

Для динаміки виробничих і управлінських інновацій освітнього процесу характерні недостатньо високі темпи інновацій у багатьох освітніх установах, наявність організаційного лагу, недостатня динамічність зовнішнього середовища інноваційної діяльності.

Продуктові освітні інновації реалізуються в нових освітніх продуктах, вживаних в організації й проведенні учбового процесу. Прикладами інноваційних освітніх продуктів є аудіо- і відеокурси, повчальні програми і електронні підручники, електронні енциклопедії, комп'ютерні програми управління ВНЗ, організації учбового процесу тощо.

Процесні освітні інновації утілюються в нових елементах, уведених в учбовий, організаційний, управлінський, маркетинговий та інші компоненти освітнього процесу, а також в інноваційних освітніх послугах. Серед процесних освітніх інновацій – учбові консультації електронною поштою, учбові телеконференції, віртуальні класи і тому подібне

Продуктові інновації більше орієнтовані на споживача, тоді як процесні інновації диктуються в основному міркуваннями ефективності виробництва. Іншими словами, поява інноваційних освітніх продуктів в основному пов'язана з потребами ринку освітніх продуктів і спрямовується запитами тих, хто навчається. Процесні ж освітні інновації стимулюються головним чином прагненням виробників освітніх послуг підвищити ефективність їх надання.

Продукт ВНЗ відрізняється від продукції інших організацій. У вітчизняній літературі намітилися різні підходи до визначення освітнього продукту. ВНЗ є виробниками наступних видів освітніх продуктів [5, с.3]:

- фахівці різного рівня підготовки;
- наукова продукція (нові ідеї, технології, склади матеріалів, методи аналізу, розрахункові програми тощо);
- продукція господарської діяльності, зокрема сумісно з іншими організаціями;
- книжкова продукція (навчально-методична література, зокрема електронна);
- кадри вищої кваліфікації (кандидати і доктори наук).

Кількість і якість продукції, що випускається ВНЗ, характеризує рівень наукової, учбової, господарської і управлінської діяльності. Продукція, що випускається, – це і є ті цінності, які створює ВНЗ. Все це породжує суперечності між академічною самосвідомістю і завданнями управління ринковим виробництвом, між чистою наукою й інтересами ринку послуг. Таким чином, виникає конфлікт між двома завданнями університетської освіти: науковим дослідженням і наданням освітніх послуг.

Виробничі інновації у сфері освіти можуть бути як продуктовими, так і процесними, тоді як управлінські освітні інновації є переважно процесними.

При дослідженні динаміки продуктових і процесних інновацій застосовуються дві моделі [3, с.107]:

- модель лагу – підхід, при якому продуктові і процесні інновації розглядаються як такі, що циклічно змінюють одна одну;
- синхронна модель – підхід, який припускає одночасне здійснення продуктових і відповідних процесних інновацій.

У рамках першого підходу розглядаються дві моделі: модель продуктового циклу і модель зворотного продуктового циклу.

Згідно моделі продуктового циклу перші дві фази розвитку класу нових продуктів є періодами радикальних змін, коли на першій стадії вводяться основні продуктові, а на другій – основні процесні інновації. Ці фази змінюються періодом прирісних змін, коли вже менш значні інновації вводяться помірними темпами.

Модель продуктового циклу можна застосувати до такого виду інновацій, як освітні. Зокрема, на її основі інтерпретується розвиток нового класу продуктів: електронних підручників, програмних засобів, інструментальних оболонок для їх розробки.

У моделі зворотнього продуктового циклу прирісні процесні інновації, характерні для першої фази циклу, змінюються на другій фазі радикальними процесними інноваціями, що ведуть до якісних змін послуг і підвищення їх ефективності. На третій фазі циклу генеруються радикальні процесні інновації, які призводять до появи принципово нових послуг.

Модель зворотного продуктового циклу застосовна при управлінні інноваційними освітніми послугами. Наприклад, на основі цієї моделі пояснюється використання технології електронної пошти в освіті.

Синхронний розвиток продуктових і процесних інновацій в освітніх установах є переважним у порівнянні з циклічним. Орієнтація одночасно і на нові освітні продукти, і на нові освітні послуги більше відповідає завданням підвищення ефективності освітньої діяльності, чим циклічний підхід до розвитку продуктових і процесних інновацій.

Варіативність результатів функціонування інноваційних проектів із урахуванням технологічних та інших процесів виробництва залежить від великої кількості факторів, але ключовими з них можна відмітити – особливості інфраструктури, тип і стан усіх складових проекту – від технології до кваліфікації працівників. Поряд із цим для кожної ланки окремої операції існує свій індивідуальний набір особливостей, на основі яких можна спрогнозувати можливі відхилення й дії з інноваційної корекції.

Висновки. Отже, можна виділити основні специфічні риси оптимально організованого інноваційного проекту як нової форми навчання: високий ступінь компетентності в розглянутій проблемі викладачів, наявний достатній практичний та теоретичний досвід і зацікавленість із питань вирішення нестандартних проблем студентів у ході розробки проекту; високий рівень творчого підходу з боку студентів, використовуючи свій особистий досвід й інформаційні джерела з інноваційних науково-обґрунтованих методів, процесів, апаратів та технологій; основні цілі корегуючих дій викладачів – ідентифікація, виділення та усунення справжніх причин невідповідності отриманих результатів з метою направлення до інноваційного результату в розробці проекту в цілому.

Список використаних джерел

1. Драч І. Є. Інноваційно-проектна діяльність у системі рейтингового оцінювання ВНЗ України / І. Є. Драч // Економіка та управління. – Науковий вісник НГУ, 2012. – № 5, С. 126–136.
2. Бухкало С. І. Комплексні інноваційні проекти як нова форма навчання студентів вищих навчальних [Електронний ресурс] / С. І. Бухкало // Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Інноваційні дослідження у наукових роботах студентів, 2013. – № 9. – С. 62–74. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vcpiind_2013_9_9.pdf
3. Тихонова Е. А. Управление инновационными проектами в сфере образования с помощью типологии инноваций [Текст] / Е. А. Тихонова // Право и образование, 2001. – №5. – С.106–109.
4. Молоканова В. М. Система управління інтелектуальними активами при реалізації інноваційних проектів / В. М. Молоканова, Ю. В. Сивопляс // Управління проектами та розвиток виробництва, 2008. – № 4(28). – С. 1–9.
5. Павленко О. О. Використання проектного підходу при впровадженні навчальних інновацій / О. О. Павленко, С. В. Глівенко, В. О. Лук'янихін // Управління проектами та розвиток виробництва, 2010. – № 1(33). – С. 1– 7.

Стаття надійшла до редакції 07.02.2015 р.

АЛЕЙНИКОВА Е.

ГВУЗ «Університет менеджмента образования» НАПН України, г. Киев, Украина

СПЕЦИФИКА ПРОЕКТНОГО ПОДХОДА РЕАЛИЗАЦИИ ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ И УПРАВЛЕНЧЕСКИХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ИННОВАЦИЙ

Проанализированы основные типы инноваций с целью определения особенностей разработки и осуществления разных образовательных инновационных проектов. Акцентируется внимание на позитивном влиянии внутренних инноваций на процессы управления в образовании и рассмотрены основные составляющие инновационной деятельности. Дана характеристика производственным и управленческим инновациям образовательного процесса.

Ключевые слова: *инновационные проекты, образовательный процесс, управление инновациями, внутренние инновации, продуктивные образовательные инновации, процессные образовательные инновации.*

ALENIKOVA O.

Department of Project Management and GSD of THE University of Educational Management of NAPS of Ukraine, Kyiv, Ukraine

SPECIFIC OF PROJECT APPROACH OF REALIZATION OF PRODUCTIVE AND ADMINISTRATIVE EDUCATIONAL INNOVATIONS

The basic types of innovations are analysed with the purpose of determination of features of development and realization of different educational innovative projects. Attention is accented on positive influence of internal innovations on the processes of management in education and the basic constituents of innovative activity are considered. Description is given to the productive and administrative innovations of educational process.

Keywords: *innovative projects, educational process, management by innovations, internal innovations, food educational innovations, processive educational innovations.*